

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Педагогічний факультет
Кафедра педагогіки та менеджменту освіти

Дипломна робота
магістра

з теми: **«УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ
ВЧИТЕЛІВ ЛЦЕЮ З ПОСИЛЕНОЮ
ВІЙСЬКОВО-ФІЗИЧНОЮ ПІДГОТОВКОЮ»**

Виконала: студентка 2 курсу
групи UNZ1-M20z
спеціальності 073 Менеджмент
Світлана ІВАНІШЕНА

Керівник: **Дутко О.М.**,
кандидат педагогічних наук,
старший викладач

Кам'янець-Подільський – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ I. ПЕДАГОГІЧНА МАЙСТЕРНІСТЬ, ІННОВАЦІЙНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ У КОНТЕКСТІ ЇЇ РОЗВИТКУ.....	10
1.1. Сутність педагогічної майстерності, її провідні характеристики.....	10
1.2. Інноваційний менеджмент у контексті розвитку педагогічної майстерності вчителя.....	18
РОЗДІЛ II. ЗМІСТОВО-МЕТОДИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ФАХІВЦІВ ВІЙСЬКОВО-ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ.....	27
2.1. Форми та методи розвитку лідерської компетентності учителя ліцею з посиленою військово-фізичною підготовкою.....	27
2.2. З досвіду управління процесом розвитку педагогічної майстерності вчителів Кам'янець-Подільського ліцею з посиленою військово-фізичною підготовкою.....	36
РОЗДІЛ III. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНО-АНАЛІТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ В СТРУКТУРІ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ.....	45
3.1. Зміст педагогічної майстерності вчителів ліцею з посиленою військово-фізичною підготовкою, методи її розвитку.....	45
3.2. Експериментальне дослідження педагогічної майстерності вчителів ліцею з посиленою військово-фізичною підготовкою.....	54
3.2. Аналітико-діагностична діяльність учителя в структурі розвитку його педагогічної майстерності.....	63
ВИСНОВКИ.....	67
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	71

ВСТУП

В зв'язку з прийняттям нової парадигми освіти (гуманістичної, особистісної, компетентнісно зорієнтованої, де змінюється роль учителя в структурі освітньої діяльності, особливого значення набувають проблеми підвищення рівня педагогічної компетентності/майстерності вчителя, забезпечення його здатності до організації навчальної діяльності інноваційного типу.

Загалом перехід на принципово іншу освітню формулу означає не реалізацію аспектичних реформ, а переорієнтацію системи, переосмислення всіх її складових. Зокрема, міняється система взаємовідносин «учитель-учень» (перехід з суб'єкт-об'єктної на суб'єкт-суб'єктну). Саме тому особливого значення набуває проблема управлінської діяльності всіх рівнів, починаючи від керівництва навчальним закладом, завершуючи управлінням навчальним процесом.

Зasadничі основи освітніх змін, визначені Концепцією Нової української школи, пояснюють ідеологію перетворень в освіті, окреслених Законами України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту» та основні напрями її реформування щодо створення нового сучасного освітнього середовища, передумов для інноваційної діяльності, впроваджених новими Державними стандартами всіх рівнів освіти.

У науково-методичному збірнику «Освіта України в умовах воєнного стану. Інноваційна та проєктна діяльність» зазначається: Поширення інноваційних технологій в освітній галузі стало об'єктивною закономірністю, зумовленою новою філософією освіти. Інновації варто розглядати як ефективні та результативні нововведення у змісті, методах, засобах і формах навчання та виховання особистості, в управлінні системою освіти, в організації освітнього процесу, у структурі закладів освіти. Особливої актуальності набули інновації з початком широкомасштабної війни, розв'язаної російською федерацією на території України, коли стало життєво необхідним приймати швидкі, нестандартні, по суті – інноваційні рішення. Функціонування системи освіти в

умовах воєнного стану характеризується інтенсивним пошуком нових підходів до навчання, інноваційних форм організації освітнього процесу, ефективних педагогічних та інформаційних технологій. Саме тому підтримка активного упровадження інновацій в освітню галузь під час війни стала одним із ключових напрямів роботи Міністерства освіти і науки України та його підрозділів [44].

Так, у Законі України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності», прийнятому 13.12.2022 року, особливе значення надається військово-патріотичному вихованню молоді, яке трактується як «наскрізний виховний процес, спрямований на формування у громадян України оборонної свідомості, готовності до національного спротиву, підвищення суспільної значущості та поваги до військової служби, мотивації громадян до набуття ними необхідних компетентностей у сфері безпеки і оборони» [21].

Проблеми розвитку педагогічної майстерності вчителя на етапі переходу до інноваційної освітньої системи були предметом досліджень таких науковців як Антонюк Л. [1], Бондар Л. [8], Бугайчук К. [9], Возняк А. [14], Лавріненко О. [34], Зязюн І. [46], Сидоренко В. [51], Тягнирідно Є. [59], Чекан О [61] та ін.

У цьому контексті проблеми управлінської діяльності вивчали такі науковці як Бабенко І. [3], Ващук С. [11], Винничук О. [12], Лунячек В. [35], Головнюова І. [1], Коберник О. [29], Немець Л. [42] та ін.

Проблеми особливостей воєнно-фізичного виховання молоді вивчали: Волохова Г [15], Гуз К [19], Кирпенко В. [28] та ін.

Відповідно до Наказу Міністерства освіти і науки України від 1 липня 2018 р. № 776 (до 2025 року) затверджена Концепція розвитку педагогічної освіти (https://nenc.gov.ua/wp-content/uploads/2015/05/prez_krpo.pdf), яка передбачає ключові напрями розвитку освіти, вимоги до педагогічної майстерності вчителів та підходи до управління цим складним процесом. Також вказуються особливості педагогічної професії. «На шляху розвитку

інформаційного суспільства якісна освіта стає одним з головних чинників успіху, а педагог є одночасно і об'єктом, і провідником позитивних змін. Зазвичай державою визначаються такі критерії допуску до професійної педагогічної діяльності, як наявність у працівника ступеня вищої освіти за відповідною спеціальністю (програмою підготовки) та/або відповідність його професійної кваліфікації системі вимог, які зафіксовано у професійному стандарті».

Осучаснено вимоги до педагогічних працівників, їх педагогічної майстерності, які необхідні для впровадження Концепції реалізації державної політики у сфері переходу на систему компетентнісної освіти, реформування загальної середньої освіти на основі концепції «Нова українська школа». Вони передбачають формування готовності до:

- впровадження компетентнісного, особистісно-орієнтованого підходу в освіті, забезпечення формування компетентностей відповідно до визначених освітніх стандартів, опанування інноваційними педагогічними технологіями, що реалізуються на особистісно зорієнтованій основі, в тому числі, з використанням елементів інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій. Йдеться про реалізацію принципу дитиноцентризму та педагогіки партнерства, що ґрунтується на співпраці всіх учасників освітнього процесу (учня, вчителя, батьків і громадськості) з урахуванням особливостей та потреб інклюзивної освіти;

- набуття навичок дослідницької діяльності, яка дає можливість ефективно працювати в умовах, які постійно змінюються; набуття необхідних компетентностей та досвіду роботи з дітьми з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного та спеціального навчання;

- розвиток управлінських компетентностей педагогів для здійснення ефективної освітньої діяльності в умовах розбудови інноваційної освіти;

- сприяння формуванню педагога як соціально зрілої особистості з визначеною громадянською позицією, повагою до держави та її правової системи, усвідомленням національної ідентичності та толерування

полікультурності, обов'язку захисту України, готовності до трансляції цих якостей учням;

- розвиток інноваційності як особистісної позиції, способу мислення та сприйняття глобалізації освітніх процесів та конкурентності як обов'язкових умов розвитку системи педагогічної освіти.

Усі зазначені позиції слугують підґрунтям для розвитку педагогічної майстерності учителя, оскільки вони позиціонують фундаментальні ціннісні засади, важливі для того, аби забезпечувати розвиток учителя не як функціонера, що формально виконує покладені на нього обов'язки, а особистість, що в освітньому процесі займає і транслює державницькі позиції, дає правильні орієнтири особистісному розвитку школяра будь-якого типу навчального закладу, включаючи і ліцей з посиленою військово-фізичною підготовкою.

Усе це особливо актуально в умовах війни, захисту свободи, наших цінностей та територій.

У ситуації війни важливо цілеспрямовано та ефективно працювати над консолідацією суспільства, об'єднанням навколо спільних цінностей, найважливішими з-поміж яких закономірно є духовні. Фактично українське суспільство, а відтак і вітчизняна освіта отримали замовлення на єдність у протистоянні з нашим спільним ворогом, що реалізується через націєоб'єднувальні ідеї та цінності.

У цьому контексті особливої значущості набувають управлінські процеси різних рівнів, оскільки вони не лише задають спрямованість актуальним процесам, а й відповідають за їх практичну імплементацію.

Об'єкт дослідження: розвиток педагогічної майстерності вчителів ліцею з посиленою військово-фізичною підготовкою.

Предмет дослідження: основи управлінської діяльності у контексті забезпечення ефективності розвитку педагогічної майстерності вчителів ліцею з посиленою військово-фізичною підготовкою.

Мета дослідження – визначити та обґрунтувати особливості управління процесом розвитку педагогічної майстерності вчителів ліцею з посиленою військово-фізичною підготовкою, з'ясувати проблеми, що є найбільш актуальними у практиці освітньої діяльності в цьому контексті.

Завдання:

- з'ясувати сутність педагогічної майстерності вчителя у контексті сучасних освітніх стандартів, визначити її основні характеристики, критерії якості;
- обґрунтувати особливості управлінської діяльності на етапі переходу на інноваційні освітні технології, особливості її реалізації як з метою розвитку педагогічної майстерності вчителя, так і розвитку навчального закладу як системи;
- провести дослідження з визначення рівня педагогічної майстерності вчителів та ефективності управління цим процесом;
- розробити рекомендації щодо підвищення рівня педагогічної майстерності вчителів ліцею з посиленою військово-фізичною підготовкою.

У ході дослідження були використані урядові документи з питань освіти, документи Міністерства освіти і науки України, а також психологічну, наукову, педагогічну, методичну літературу, навчальні посібники для вищих і середніх навчальних закладів, web-сайти.

Методи дослідження:

- аналіз наукової, методичної літератури з питань управлінської діяльності в контексті освітнього процесу, розвитку педагогічної майстерності вчителів, особливостей організації освітнього процесу в ліцеях з посиленою військово-фізичною підготовкою;
- методи діагностики: анкетування, тестування суб'єктів педагогічного процесу з метою виявлення рівня розвитку у вчителів педагогічної майстерності, здатності управляти цим процесом;
- методи моделювання та систематизації, які дали можливість узагальнити матеріал, розробити на його основі методичні рекомендації.

Наукова новизна полягає у спробі систематизувати особливості управлінської діяльності у контексті забезпечення ефективності розвитку педагогічної майстерності вчителів ліцею з посиленою військово-фізичною підготовкою.

Практична значущість роботи полягає в можливості практичного використання результатів дослідження, які стосуються сучасних підходів та методів діагностики та розвитку педагогічної майстерності вчителів та умов забезпечення ефективності управління цим процесом, використанні рекомендацій щодо підвищення рівня педагогічної майстерності вчителів ліцею з посиленою військово-фізичною підготовкою.

База дослідження: Кам'янець-Подільського ліцей з посиленою військово-фізичною підготовкою; м. Кам'янець-Подільський, Хмельницька область.

Апробація результатів дослідження: основні положення і результати дослідження представлені на таких конференціях:

1. Всеукраїнська науково-практична конференція «Інновації в освіті: закономірності, тренди, потреби» із доповіддю «Етапи управління розвитком педагогічної майстерності вчителів ліцею з посиленою військово-фізичною підготовкою» (28 березня 2023 року, м. Кам'янець-Подільський);
2. Наукова конференція студентів і магістрантів за підсумками НДР в 2022-2023 н.р., Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, із доповіддю «Науково-методична робота в ліцеї з посиленою військово-фізичною підготовкою як умова розвитку педагогічної майстерності вчителів», (4-5 квітня 2023 р.);
3. ІХ Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми наступності дошкільної і початкової освіти» з доповіддю «Науково-методична діяльність як умова розвитку педагогічної майстерності вчителя» (5-6 квітня 2023 року, м. Кам'янець-Подільський).

Результати дослідження обговорено на засіданнях кафедри педагогіки та менеджменту освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (2022-2023 рр.).

Публікації: за темою дослідження опубліковано наукову статтю: «Етапи управління розвитком педагогічної майстерності вчителів ліцею з посиленою військово-фізичною підготовкою» (*Інновації в освіті: закономірності, тренди, потреби : збірник наукових праць за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції. 28 березня 2023 року* [Електронний ресурс] / [редкол. І. О. Кучинська та ін.]. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2023. С. 218-224.)

Обсяг і структура. Дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи – 80 сторінок комп'ютерного тексту, в тому числі 69 джерел використаної літератури.

ВИСНОВКИ

Перехід до стандартів інноваційної освіти, що базується на компетентнісній основі, вимагає постійного підвищення якісного рівня загальноосвітньої та професійної підготовки педагогів. Розвиток творчого потенціалу педагога, підвищення рівня його педагогічної майстерності залежить від системи професійної освіти, а також підвищення кваліфікації, перепідготовки кадрів, самоосвітньої діяльності педагогів.

В зв'язку з цим, особливої актуальності набуває проблема системного підходу до розвитку педагогічної майстерності педагогів, діагностики їх ефективності.

Створення нового освітнього середовища у навчальному закладі можливе за умови реалізації принципу науковості, вміння спрямувати роботу колективу на досягнення визначеної мети. Для здійснення успішної педагогічної діяльності, безумовно, важливе значення має розвиток закладу як інноваційної системи, в структурі якого закладаються можливості забезпечення постійного розвитку професійної компетентності, педагогічної майстерності вчителів.. Це можливо лише за умови високого рівня компетентності керівних кадрів, їх здатності до впровадження інноваційних технологій навчання й управління, вміння скласти програму розвитку та передбачати шляхи її реалізації. Управлінська складова у цій системі реалізує цілеспрямовуючі, консультативні та контролюючі функції.

Модель освітньої системи, зорієнтована на якісну підготовку випускника, спонукає педагогічний колектив до творчої активності, реалізації своїх професійних інтересів і можливостей. Це зумовлює нові вимоги до педагога, забезпечення розвитку його педагогічної майстерності.

В той же час, будь-яка інноваційна діяльність буде продуктивною лише за умови, якщо вона матиме адекватний управлінський супровід, її результати будуть комплексно аналізуватись та оцінюватись безпосередньо в практичній діяльності.

Особливу актуальність проблеми управління розвитком педагогічної майстерності вчителів ліцею з посиленою військово-фізичною підготовкою у контексті забезпечення якості навчально-виховного процесу, продиктувала нинішня ситуація, що означена переходом на нову стратегію освітньої діяльності, оскільки будь-який поступ до нової якості буде значно продуктивнішим за умови адекватного управлінського супроводу та комплексної діагностики як його проміжних результатів, так і самого процесу їх досягнення.

Отже, залежно від того, яку перспектива стоїть перед педагогічним колективом, які форми інноваційної діяльності обрані, в яких інноваційних напрямках працює заклад, використовуються адекватні (компетентісно орієнтовані) технології організації навчально-виховного процесу, що забезпечують відповідність сучасним вимогам ринку праці. Управлінська складова у цьому контексті є значущою складовою будь-яких освітніх реформ.

Проведене теоретичне та експериментальне дослідження дозволило дійти висновків, які можуть використовуватись у подальшому науковому пошуку у цьому напрямі:

1. Проблему управління інноваційними процесами на сучасному етапі розвитку освіти в державі можна класифікувати як архіважливу, оскільки йдеться про систему підготовки вчителів, розвитку їх педагогічної майстерності, інтегрально – готовності до впровадження сутнісно нової освітньої формули, що означає перехід репродуктивної системи до компетентісної, особистісно-орієнтовної.

2. Особистісна, компетентісна орієнтованість технологій розвитку педагогічної майстерності, а також аналітико-рефлексивної діяльності як значущої її частини, в навчальному закладі будь-якого типу є безальтернативною, оскільки лише технології цього рівня здатні реально формувати умови за яких у кожного педагога буде культивуватись індивідуальність, формуватись Я-концепція, як у професійному так і в

особистісному аспекті, удосконалюватись власна методика та стиль педагогічної діяльності, розвитку власної педагогічної компетентності.

3. Дослідження показало, що у переважній більшості педагогів фіксується достатньо низький рівень сформованості аналітичної діяльності у сфері професійного саморозвитку, як правило самоосвітня діяльність у більшій мірі стосується поглиблення фахової компетентності і у значній меншій – удосконалення власної концепції та технології професійної діяльності, підвищення рівня педагогічної майстерності.

4. В основу управлінської діяльності має бути покладена позиція, що передбачає створення умов для формування педагога як суб'єкта свого власного професійного саморозвитку, підвищення рівня педагогічної майстерності. Тобто потрібно не вчити педагога правильно працювати, скажімо за новими освітніми технологіями, а допомагати йому правильно працювати над собою, забезпечуючи адекватність управління у рамках повного циклу самоосвітньої діяльності: від постановки завдань до самоконтролю, самоаналізу процесу та його результатів. Саме в цьому ми вбачаємо головну цільову спрямованість методичної роботи у ліцеї з посиленою військово-фізичною підготовкою.

5. Практично всі форми методичної роботи (особливо це стосується групових, фронтальних) мають визначатись особливостями протікання процесу професійного саморозвитку, підвищення педагогічної компетентності, вони повинні спеціально вивчатись і пропонуватись як теми для методичних семінарів, засідань методичних рад, круглих столів, ділових ігор та інших форм методичної освіти.

6. В процесі експериментальної роботи ми виділили найбільші складності процесу підвищення рівня педагогічної майстерності педагога, що передусім стосувались напрямів:

- розуміння нової освітньої політики, сутності професійної компетентності, педагогічної майстерності вчителя;

- психологічної готовності до кардинальних змін, що стосуються технологічної сторони професійної діяльності, ломки усталених стереотипів;
- здатності до перебудови системи міжособистісних стосунків в структурі навчальної діяльності суб'єкт-об'єктних на суб'єкт-суб'єктні, достатнього рівня педагогічної майстерності щодо реалізації цих функцій;
- формування готовності до управлінської діяльності у сфері власної професійної роботи, володіння методами, методиками, технологіями розвитку педагогічної майстерності, формування програм професійного саморозвитку;
- забезпечення відкритості не лише до нововведень, готовності до експериментів, а і готовності до відкритого, критичного аналізу своєї педагогічної майстерності, до діалогу можливостей її розвитку, готовність як запропонувати допомогу іншим, так і отримати її.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Антонюк Л. Професійна компетентність педагога – передумова якісної освіти. *Розвиток педагогічної майстерності майбутнього педагога в умовах освітніх трансформацій: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (13 травня 2022 р.)* / Глухівський НПУ ім. О. Довженка. Глухів, 2022. 318 с.
2. Бабич Н.Д. Навчи мене вчителю, розмовляти [Текст]. Київ : Знання, 1992. 48 с.
3. Бабенко І. В., Школяр С. П., Дзекун Ю. О. Новаторський педагогічний менеджмент як освітня теорія і практика. *Витоки педагогічної майстерності: журнал*. Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Полтава, 2022. Випуск 29. С. 5-9. URL : <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/19276/1/1.pdf>
4. Бабенко, І. В.. Модель толерантності як особистісної та професійної якості учителя Нової української школи. В кн. М. В. Гриньова (Ред.), *Моделі підготовки майбутнього вчителя до Нової української школи: колективна монографія*, 2021с. С.16-36.
5. Бех І.Д. Особистість на шляху до духовних цінностей : монографія. Київ – Чернівці : «Букрек», 2018. 320 с.
6. Бобровицька С. та ін. Педагогічна майстерність вчителя початкових класів. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2021. № 10 (114), С. 16–24.
7. Болтянська Н.І. Інноваційний університет як інструмент інтеграції України в європейський освітній і науковий простір. *Удосконалення освітньовиховного процесу в закладі вищої освіти: зб. наук.-метод. праць. ТДАТУ*. Мелітополь, 2020. Вип. 23, С. 116–121.
8. Бондар Л. С. Педагогічна культура вчителя як основа його професійної компетентності у творчій спадщині В. О. Сухомлинського. *Педагогіка і психологія*. 2006. № 3.
9. Бугайчук К.Л. Педагогічна майстерність викладача вищого

навчального закладу МВС України в умовах дистанційного навчання URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/27a99e4b-b956-45ed-a68a-89a185cb585f/content>

10. Васильченко Л.В. Професіограма викладача дистанційного курсу в системі післядипломної педагогічної освіти [Електронний ресурс]. *Електронний збірник наукових праць Запорізької обласної академії післядипломної педагогічної освіти*. 2011. Вип. 2 (216). URL: http://www.zoippo.zp.ua/pages/el_gurnal/pages/vip2.html

11. Ващук С. Ефективні технології управлінської діяльності . *Директор школи*. 2004. № 40. С. 4–7

12. Винничук О. Т. Педагогічний менеджмент як теорія і практика управління освітнім процесом. *Актуальні проблеми управління закладами освіти в контексті стратегії модернізації освітньої галузі: колективна монографія*. Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2020, С. 19-30.

13. Вітвицька С.С. Основи педагогіки вищої школи : Методичний посібник для студентів магістратури. Київ: Центр навчальної літератури, 2003. 316 с.

14. Возняк А. Сприяння професійному розвитку і педагогічній майстерності майбутнього викладача в українському академічному середовищі. *Розвиток педагогічної майстерності майбутнього педагога в умовах освітніх трансформацій: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції*. Глухівський НПУ ім. О. Довженка. Глухів, 2022. 318 с

15. Волохова, Г. О., Кащенко, О. А. Психологічна підготовка курсантів як необхідний процес в умовах сучасної війни. *Концептуальні напрями розвитку системи фізичної підготовки в Збройних Силах України в сучасних умовах та нормативно-правові акти, що забезпечують її функціонування*. Київ: НУОУ, 2015. С. 120-123

16. Головнєва І. В. Актуальні напрями застосування нового підходу до управління в освіті. *Педагогіка і психологія*. 2009. № 4, С. 44–51.

17. Гончаренко С. У. Принцип фундаментальності освіти. *Проблеми та*

перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти: Зб. наук. пр. 2004. Вип. 5 (9). С. 107-118.

18. Гриньова М. В., Кононец Н. В., Дяченко-Богун М. М., Рибалко Л. М. Ресурсно-орієнтоване навчання студентів в умовах здоров'язбережувального освітнього середовища. *Інформаційні технології і засоби навчання*. Вип 72(4). 2019. С.182-193.

19. Гуз К. Ж. Військово-патріотична підготовка старшокласників у сучасному освітньому просторі . *Імідж сучасного педагога*, (1(196), 2023.С.77–81. URL: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2021-1\(196\)-77-81](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2021-1(196)-77-81)

20. Жевакіна Н.В., Семенов М.А. Професійні функції діяльності викладача-тьютора в умовах дистанційного навчання [Електронний ресурс] . *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 2011. № 5 (216). С. 5-9. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vlush/Ped/2011_5/1.pdf

21. Закон України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834-20#Text>

22. Захист України : навчальна програма для закладів загальної середньої освіти, 10–11 класи. Рівень стандарту (наказ Міністерства освіти і науки України від 03 серпня 2022 року 698). URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-10-11-klas/2022/08/15/navchalna.programa-2022.zakhyst.Ukrayiny-10-11-standart.pdf>.

23. Зязюн І. А. Педагогічний професіоналізм у контексті професійної свідомості. *Педагог професійної школи: зб. наук. пр.* 2001. Вип. 1. С. 8-17.

24. Зязюн, І. А. Педагогічна майстерність: підручник. Київ: СПД Богданова А. М. 2008, 376с.

25. Інструктивно-методичні рекомендації щодо організації освітнього процесу та викладання навчальних предметів у закладах загальної середньої освіти у 2022/2023 навчальному році. Захист України, 10–11 класи. URL: https://osvita.ua/doc/files/news/875/87596/Dodatok_13_IMR_20222023_Zahist_Ukrayin_i.pdf.

26. Кайдалова Л.Г., Щокіна Н.Б., Вахрушева Т.Ю. Педагогічна майстерність викладача: Навч. посібник. Харків : Вид-во НФаУ, 2009, 140 с.
27. Калініна Л. Культура як цивілізаційний феномен в управлінні загальноосвітнім навчальним закладом. *Освіта і управління*. 2010. № 2–3., С. 70–78.
28. Кирпенко В. М., Романчук, В. М., Романчук, С. В., Федак, С. С. (2015). Спеціальна фізична підготовка як засіб підвищення ефективності професійної діяльності військовослужбовців Сухопутних військ. *Фізична активність, здоров'я і спорт* . 4 (22). С.12-18.
29. Коберник О. М. Менеджмент в освіті : навч. посіб. 3-тє вид. Умань : ВПЦ “Візаві”, 2017. 242 с.
30. Коваль А.П. Культура ділового мовлення: писемне та усне ділове спілкування. 2-ге вид., переробл. і допов. Київ, 1997. С. 193-280.
31. Ковальчук В. Педагогічна майстерність викладача – основа його компетентності. *Профтехосвіта*. 2011. № 6 (30). С. 22-34 URL: <http://www.osvita.ua/attach/1777/PTj11061s.pdf>
32. Койчева Т.І. Особливості підготовки майбутніх учителів - гуманітаріїв до виконання функцій тьютора в дистанційній освіті. *Науковий вісник Південноукраїнського держ. пед. ун-ту ім. К.Д. Ушинського: Зб. наук. праць. Одеса*. 2003. Вип. 5/6. С. 58-64.
33. Кононець Н. В. Педагогічні інновації вищої школи: ресурсно-орієнтоване навчання. *Педагогічні науки*. Вип. 54. 2012. С.76-80.
34. Лавріненко О.А. Історія педагогічної майстерності : СПД Богданова А.М., 2009. 328 с.
35. Лунячек В. Е. Педагогічний менеджмент : навчальний посібник. 2-е вид., випр. Харків : Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр». 2015. 512 с.
36. Ляхоцька Л.Л. Основи практичної роботи у віртуальному середовищі Веб-клас «ХІІІ» URL: http://www.umo.edu.ua/docs/diyalnist_umo/navchalna/slyhacham/web_cl.ppt
37. Макаренко А.С. Про мій досвід. *Твори в 7 томах*. Т. 5. С. 210, 247.

38. Мостенська Т. Л., Новак В. О., Луцький М. Г., Міненко М. А. Менеджмент: підручник. Київ: Кондор, 2013. 690 с.
39. Найдьонов І. М. Основи освітянського менеджменту: навч. посіб. Київ : ДП «Вид. дім «Персонал», 2019. Ч. 2. 270 с.
40. Наказ Міністерства освіти і науки України від 1 липня 2018 р. № 776 (до 2025 року) затверджена Концепція розвитку педагогічної освіти URL: https://nenc.gov.ua/wp-content/uploads/2015/05/prez_krpo.pdf
41. Нестуля О. О., Нестуля С. І., Кононець Н.В. Основи лідерства: електронний посібник для самостійної роботи студентів. Полтава : ПУЕТ, 2018. 241 с.
42. М. Педагогічний менеджмент : навчально-методичний посібник для студентів першого курсу магістратури спеціальності 014.07. Середня освіта. Харків, 2019. 86 с.
43. Освіта України в умовах воєнного стану інформаційно-аналітичний збірник. Київ, 2022 URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/serpneva-konferencia/2022/Mizhn.serpn.ped.nauk-prakt.konferentsiya/Inform-analityc.zbirn-Osvita.Ukrayiny.v.umovakh.voyennoho.stanu.22.08.2022.pdf>
44. Освіта України в умовах воєнного стану. Інноваційна та проектна діяльність: Науково-методичний збірник/ за загальною ред. С. М. Шкарлета. Київ-Чернівці «Букрек». 2022. 140 с.
45. Педагогічна майстерність. Підручник / І.А. Зязюн, Л.В. Крамущенко, І.Ф. Кривонос та ін.; за ред. І. А. Зязюна. 2-ге вид. допов. і переробл. Київ : Вища школа, 2004. 422 с.
46. Педагогічна майстерність: Підручник / І.А. Зязюн, Л.В. Крамущенко І.Ф. Кривонос та ін.; За ред. І.А. Зязюна. 3-тє вид., допов. і переробл. Київ: СПД Богданова А.М., 2008. С. 25-29.
47. Педагогічна майстерність: Хрестоматія: [навч. посіб.] / Упоряд.: І.А. Зязюн, Н.Г. Базилевич, Т.Г. Дмитренко та ін.; За ред. І.А. Зязюна. Київ : СПД Богданова А.М., 2008. 462 с.

48. Про військовий обов'язок та військову службу : Закон України від 25.03.1992 р. 2232-ХІІ (зі змінами і доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#Text>.

49. Про деякі питання національно-патріотичного виховання в закладах освіти України. URL: <https://imzo.gov.ua/2022/06/13/lyst-mon-vid-10-06-2022-1-6267-22-pro-deiaki-pytannia-natsional-no-patriotychnoho-vykhovannia-v-zakladakh-osvity-ukrainy/>

50. Розвиток педагогічної майстерності майбутнього педагога в умовах освітніх трансформацій: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (13 травня 2022 р.) / Глухівський НПУ ім. О. Довженка. Глухів, 2022. 318 с.

51. Сидоренко В.В. Розвиток педагогічної майстерності вчителя української мови і літератури в системі післядипломної освіти: монографія. Донець: Каштан, 2012. 492 с.

52. Сорочан, Т. М. Феномен педагогічної майстерності як методологія трансформації професіоналізму педагогів нової української школи. *Педагогіка і психологія. Вісник Академії педагогічних наук*, 2019. С. 9-11.

53. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/opublikovano-strategiyu-rozvitku-vishoyi-osviti-v-ukrayini-na-2022-2032-roki>

54. Стратегія розвитку Кам'янець-Подільського ліцею з посиленою військово-фізичною підготовкою Хмельницької області на 2019-2024 роки <http://kpml.com.ua/publiczna-informatsiia/ustanovchi-dokumenty/stratehiia-rozvytku>

55. Терещук Г. В. Навчальний процес у вищому закладі педагогічної освіти в контексті інноваційних змін. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Педагогіка*. 2014. № 3. С. 115-120

56. Теслюк В.М., Лузан П.Г., Шовкун Л.М. Основи педагогічної майстерності. Київ: ДАККіМ, 2010. 244 с.

57. Тимошко Г. М. Історичні аспекти розвитку організаційної культури

керівника в системі управління загальноосвітнім навчальним закладом URL: http://www.nbuuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vchdpu/ped/2011_84/Tym.pdf. (2011).

58. Тимошко Г. М. Сучасні наукові погляди на організаційну культуру керівника ЗНЗ в міждисциплінарному аспекті. Теорія та методика управління освітою. 2013. № 10. С. 126-135.

59. Тягнирядно Є.В. Особливості педагогічної майстерності викладача ВНЗ МВС України. Проблеми сучасної педагогічної освіти: педагогіка і психологія . 2010. Вип. № 30, частина 1. URL: http://www.nbuuv.gov.ua/portal/soc_gum/pspo/2010_30_1/Tyagni80.pdf

60. Викладання предмета «Захист України» у школах / Вебсайт Міністерства у справах ветеранів України. URL: <https://mva.gov.ua/ua/news/u-minveteraniv-obgovorili-shlyahi-zaluchennya-veteraniv-do-vikladannya-predmetu-zahist-ukrayini-u-shkolah?fbclid=IwAR2usc4Viz3dDj9lxsrDWs4SV6ZdqmCamJNn6T55Lfl6JG0k46ZdbvNJvPo>.

61. Чекан О. Категорія педагогічної майстерності в педагогічній теорії і практиці. URL : http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/stud_almanah/67.pdf

62. Черниш А.П.. Менеджмент освіти: Навчальний посібник. Київ: Видавництво «Університет» КМПУ імені Б.Д. Грінченка, 2008. 49 с.

63. Шоутен Т., Даниленко Л.І., Зайченко О.І., Софій Н.З. Менеджмент керівників закладів дошкільної і початкової освіти / За заг. ред. Л. Даниленко. Всеукраїнський фонд «Крок за кроком». Київ: СПД ФО Пара шин К.С., 2009. 112 с.

64. Яблонский П.М., Леженкін О.М., Дмитрієв Ю.О., Михайленко О.Ю. Застосування інформаційних технологій в процесі навчання курсу «Організація, планування та обробка експерименту». *Розвиток сучасної науки та освіти: реалії, проблеми якості, інновації: матер. Міжнародної наук.-практ. інтернет-конф.* (Мелітополь, 27-29 травня 2020р.). Мелітополь: ТДАТУ, 2020. С.292-296.

65. Про основи національного спротиву : Закон України від 16.07.2021 р. № 1702-IX (зі змінами і доповненнями). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-20#Text>.

66. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25.03.2021 р. «Про Стратегію воєнної безпеки України» : Указ Президента України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/121/2021#Text>.

67. Захист України : навчальна програма, 10-11 класи. Профільний рівень : для закладів загальної середньої освіти, закладів спеціалізованої освіти військового профілю (військових, військово-морських ліцеїв, ліцеїв з посиленою військово-фізичною підготовкою) (наказ Міністерства освіти і науки України від 03 серпня 2022 року № 698). URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-10-11-klas/2022/08/15/navchalna.programa-2022.zakhyst.Ukrayiny-10-11-profil.pdf>.

68. Kononets, N., Grynova, M., Zhamardiy, V., Mamon, O., & Liulka, H. (). Problems of Implementation of The System of Resource-Based Learning of Future Teachers of Physical Culture. *International Journal of Applied Exercise Physiology (IJAEP)*, 9 (12), 2020, С.50-60.

69. Kononets, N., Ilchenko, O., & Mokliak, V. (). Future teachers resource-based learning system: experience of higher education institutions in Poltava city, Ukraine. *Turkish Online Journal of Distance Education-TOJDE*, 2020, С.199- 220.